

TARİHİ HARPUT BELDESİNE GENEL BİR BAKIŞ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ RAPORU

Tarih: 21/01/2018

Konu: Harput Beldesinin Turizme Kazandırılması Hususunda Sorun ve Çözüm Önerileri

Koca bir Eyalet iken beldeye dönüştürülmüş sonrasında da mahalle konumuna düşürülmüş bulunan HARPUT:

Harput, Elazığ'a 5 km mesafede çok eski ve tarihî bir yerleşim merkezidir. Binlerce yıllık tarihî ve kültürel mirası ile bir açık hava müzesi konumundadır.

Harput, tarihi, kültürel vb. yönlerden zengin bir yapıya sahip olmasına rağmen birçok faktörden dolayı istenilen düzeyde gelişmeyi gösterememiş, paralelinde birçok problemleri doğurmuştur.

Harput'u incelediğimizde, Harput'un geçmişte ilim, kültür ve medeniyet yuvası olduğunu, çok değerli ilim adamlarının yetiştiğini ve Harput'ta kurulmuş kolejlerin var olduğunu görüyoruz. İlim ve irfan yuvası olan bu kutlu belde bugün yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bir çok uygarlığa ev sahipliği yapan ve bölgesinde tarih boyunca cazibe ve kültür merkezi olan Harput; Asur, Huri, Hitit, Urartu, Pers, Sasani, Roma, Bizans, Emevi, Selçuklu, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı olmak üzere, Hristiyanlık ile Müslümanlığın, tarih içerisindeki değişik inanç ve kültürlerinin merkezi olmuş, kendi fiziki yapısını muhafaza edemese de içerisinde barındırdığı kültürel izleri günümüze taşımaya başarmıştır.

19.yüzyılın sonlarında, iç ve dış kale olmak üzere, Harput'un; 22 mahalle, 1 saray, 1 bedesten, 9 kilise, 8 cami, 11 mescit türbe, 5 hamam, 16 çeşme, 2000 ile 3000 arasında konut, 17 çarşı ve 20.000'i geçkin bir nüfusu bünyesinde barındırdığını görüyoruz.

Ayrıca Harput'ta 1800 'lü yıllarda 16 Medrese, 4 Kütüphane, 11 Mahalle Mektebi, 7 İlkokul, 1 Sultani, 1 Kız, 1 Erkek ve 1 Askeri Rüştüye, 1 Öğretmen Okulu (Dar'ül Muallimin), 1 Yüksek İslam Enstitüsü (1750 – 1850), 1 Nafia Fen Okulu, 1 İpekböcekçiliği Okulu, 1 Alman, 1 Amerikan ve 1 Fransızlar'ın misyonerlik faaliyetleri için açtıkları kolejlerin faaliyet gösterdikleri önemli merkezlerden biri konumundaydı.

EDEBİYAT

Harput'ta yetişen ve sayıları yüzleri bulan Divan şairleri arasında İbnül Emin Mahmut Kemal İnal'ın "Son Asır Türk Şairleri" isimli eserinde de yer alan, Hacı Hayri (1876), Müderris Kemaleddin (1866-1936), Harputlu Rahmi (1802-1884), Mehmet Nuri Gençosmanoğlu (1897), Sadi (?-1916), Ömer Naimi Efendi'nin oğlu Hamdi Efendi (H.1245-1318) ayrıca Ömer Naimi Efendi, Abdulhamit Hazmi, Abdullatif Lütfi, İbrahim Lebip, İshak Hoca, Sungurzade Hacı Kerim Efendi, Rıfat Dede (1807-1869), Saçlı Hoca, Osman Remzi, Haydar Bey, Ahmet Kemal gibi daha bir çok ismi sayabiliriz. Divan Edebiyatı ile Halk Edebiyatı geleneğini zihninde ve ruhunda mecz etmiş olan Harput insanı Türk Edebiyatı ve Musiki kültürü içerisinde haklı bir şöhrete sahip olmuştur.

EĞİTİM

Harput da din eğitimi Artukoğulları Hükümdarı Fahrettin Karaaslan tarafından 1156 tarihinde yaptırılan Ulu Camii içerisinde ki medrese ve Selçuklular devrinde 3.Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1279 yılında yaptırılan Alaca mescit gibi mekânlarda medrese, Darül-hadis ve Darül-hattat müesseselerin kurulmasıyla kültür hareketlerinin başladığını müşahade etmekteyiz. Selçuklulardan sonra Akkoyunlar devrinde din eğitimi devam etmiş Osmanlı devrinde ise bütün hızıyla medreseler, mektepler, kütüphaneler inşa edilmiştir. Evliya Çelebi'nin 1654 yılında Harput'u ziyaret etmesini Seyahatname'de şu şekilde kaydeder;" 6 adet medrese olup her camii de bir küçük derslane bulunmaktaydı. Zahiriye, Ulucamii, Hatuniye medreselerinin canib-i vakıftan müderrisleri vardır. Cümlesinde ilm-i hadis görülür.

Cümle 50 adet mektebi vardır ki canib-i vakıftan eytama beher sene birer kat libasa-i hariri, sürre ve atıye mebzuldur.”

I- HARPUTA OSMANLI DÖNEMİNDE DİN EĞİTİMİ KURUMLARI

- 1-Aile ocağında tahsil
- 2-Mahalle mektepleri
- 3-Evkaf tarafından idare edilen Sıbyan mektepleri
- 4-Medreseler
- 5-Dar-ül-Hilafet-ül –aliye Medresesi

1909 yılında Harput' a gelen İngiliz Arkeolog Getrude Bellin Harput hakkında şu ifadeleri kullanır: “Şehir mimarisi bir yana, oldukça ilgi çekici, sanki bir tepeye inşa edilmiş; caddelerinde tekerleksiz trafiği olan, Arnavut kaldırımı döşeli, insana huzur veren bir şehir .” Bu ifadelerden de anlıyoruz ki Harput 19. asırda bile mimari dokusu ile büyüleyici bir kenttir. İlim ve irfan yuvası olan bu kutlu belde bugün yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Misyon: Harput'un temel misyonu, kültürel öğeleri tanıtımını yapan kültür merkezi olmak, Elazığ'ın tanınmasını sağlayan bir turizm destinasyonu olmak, kamu kurumları, özel sektör ve STK' ların eşgüdüm içinde çalışarak Harput'un turizm merkezi yapılmasına katkı sağlayarak, Elazığ'ı tarih ve kültür turizminde sadece Türkiye'nin değil aynı zamanda dünyanın da sayılı merkezlerinden birine dönüştürmek için çalışmalar yapmaktır.

Vizyon: Harput'un, bölgede, Türkiye'de ve uluslararası arenada turist sayısı ve turizm geliri bakımından ilk yirmi arasına girerek bir marka haline dönüşmesinin sağlanmasıdır. Ayrıca ziyaretçilerine sunacağı doğal tarihi öğeleri, halkoyunları, musikisi ile gününbirlik ziyaretlerden çok konaklamalı turizme doğallığını koruyarak imkan sağlayıp tarih, kültür (musiki, folklor, gastronomi) ve inanç turizmi açısından bir cazibe merkezi olması .

Büyüleyici bir kent olan Harput bugün ne konumda? Harput'la ilgili çalışmalar 2863 sayılı kültür ve tabiat varlıkları koruma kanunu ile 2643 sayılı turizmi teşvik kanunu kapsamında yürütülmektedir. Harput “Arkeolojik Sit Alanı” ve aynı zamanda “Fırat Havzası Turizm koruma ve Gelişim Bölgesi” kapsamındadır.

Belediye ve İl Özel İdare Genel Sekreterliği tarafından Harput'ta restorasyon çalışmaları yapılmakta; fakat bu çalışmalar yetersiz kalmaktadır. İçinde insanın yaşamadığı boş binaları restore etmenin bu zamana kadar kimseye bir faydası olmamıştır ve olmayacaktır. Kullanılmayan ve belirli bir zaman sonra tekrardan kaderlerine terk edilecek olan bu yapıların, insanımızın hizmetine sunulması elzemdir. Bu sebeple Harput mutlaka yerleşime açılmalı ve mezarlıklar kenti olmaktan kurtarılmalıdır.

Günümüz insanların Harput'u bu şekilde değerlendirmelerini beklemiyorum; fakat yeni neslin Harput'u nasıl değerlendirdiklerini birkaç başlık altında sizlerle paylaşmak istiyorum.

Günümüz insanları ise Harput'u şu şekilde değerlendirmektedirler.

- 1- Günümüzde Harput (ehli kubur) ölü yaşayanlar için mezarlıklar şehri olarak değerlendirilmektedir.
- 2- Günü birlik geziler için(yerli ve yabancı)turistlerin ziyaretgâhı olarak, turizm amaçlı değerlendirilmektedir.
- 3- Namazlarını tarihi mekânlarda eda etmek isteyenler için değerlendirilmektedir.
- 4- Kaçamak yapma amaçlı değerlendirilmektedir.(Harput sessiz ve sakin bir belde olduğu için okuldan kaçanlar vs.),
- 5- Damak tadına güvenenler tarafından, lokanta amaçlı değerlendirilmektedir.

Üzülerek ifade etmeliyim ki; bu tarihi mekânları ziyaret etmeye gelenlerle ilgili detaylı bir çalışma henüz yapılmamıştır. Mahallede Kültür ve Turizm İl Müdürlüğüne bağlı irtibat

bürosu dahi bulunmamakta restorasyonu yapılan eski müze binasının hangi amaçla kullanıldığı ise bilinmemektedir.

Harput'un canlanması konusunda Belediyemize de belirli görevler düşmekte, Belediye Kültür Müdürlüğü, Harput'taki eski belediye binasını kullanarak mahallenin canlanmasına katkı sağlamalıdır. İlimizin ve kültürümüzün tanıtımı için Şefik Gül kültür evi gibi birkaç ev daha oluşturulmalı haftanın yedi günü açık olacak olan bu evler zengin kültürümüzü misafirlerimize en güzel şekilde yansıtmalıdır.

Artık bu güzide mahallemizi ebedi istirahatgahımız ya da, misafir odamız olarak kullanmaktan vazgeçelim. Çünkü Harput bizim için ecdat yadigâridir. Harput'umuzun damla damla tükenişini seyretmek bizleri derinden üzmektedir. Çünkü asırlardır ayakta durma başarısını gösteren kültürümüzün viran olmasını istemiyoruz. Harput tarihi ve kültürel miras olduğundan koruma amaçlı imar planının yapılması zorunludur. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan koruma amaçlı imar planı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından ve Elazığ Belediyesince kabul edilerek kesinleşmesine rağmen 30 günlük askı süresi içerisinde yapılan yüzlerce itirazın sonucunda uygulama kabiliyeti olmayan koruma amaçlı imar planı askıya alınmıştır. Bu nedenle mülkiyetlerdeki problemlerin çözümünde de sonuç alınamamıştır. Çözüm önerisi olarak mevcut durum ve Harput'un tarihi mekansal durumu göz önüne alınarak " Koruma amaçlı imar planı revize edilmelidir". Kesinleşecek Koruma Amaçlı İmar Planına göre 3194 sayılı imar kanununun 18. Maddesi uygulanmalıdır. Yapılacak imar planı taslağı uygulanabilirlik bakımında eşleştirildikten sonra kesinleştirilmelidir.

Yıkılmak üzere olan Hoca Hamamının restorasyonunun yapılarak hizmete açılması, koruma kurulu ile görüşülerek Harput'taki tarihi dokuya sadık kalmak şartıyla, sit alanı dışında kalan yerleşim yerlerinde Toki tarafından bahçeli, iki katlı, en az elli konutun yapılması, bizce beldeyi canlandıracak olan yatırımlardır. Bunun en güzel örneklerini Toki Ankara Beypazarı'nda, Eskişehir Odunpazarı'nda, Bursa Cumalıkızık'ta, Mardin ve Kemaliye'de, hemen yanı başımızdaki Malatya Yeşilyurt'ta yapmıştır.

Belediyemiz tarafından Harput'ta bedesten yapılması yönünde çalışmalar var; ama insanın olmadığı bir yerde dükkânları kimler işletecek veya dükkânlar kime hizmet edecek? Beş ayın dışında Harput terk edilmiş, evlatları tarafından bakıma muhtaç olduğu bir dönemde sokak ortasına bırakılmış; garip, beli bükülmüş, yalnız bir ihtiyar görünümündedir. Harput ilkbahar ve yaz ayları dışında açık dükkânın bulunmadığı bir beldedir. Oysa geçmişinde birçok meslek erbabını yetiştiren bu kutlu belde de üç binin üzerinde dükkânın bulunduğunu tarihi kaynaklar yazmaktadır.

Harput'umuzda Diyanet eğitim merkezi de bulunmakta ve hizmet sunmaktadır. Bu merkezimizde sürekli olarak kurslar düzenlenmektedir. Kursları verenler ve kurslara katılanların barınma başta olmak üzere, diğer ihtiyaçlarının karşılanması için yapılmış olan mevcut konutlara ek olarak yenilerinin yapılması ve Diyanet Eğitim Merkezinin İhtisas eğitimleri verilebilecek bir ilim yuvasına dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Yurdumuzda İhtisas Eğitim Merkezleri İstanbul Haseki- Konya Selçuk- Rize- Trabzon- Kayseri ve Erzurum illerimizde yapılmaktadır. Harput Eğitim Merkezi de İhtisas Kursları için çok uygun bir bölgede bulunmakta ve ivedilikle değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yine Diyanet Eğitim Merkezimizde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Din Görevlileri, Kur'an Kıraatında ihtisas yaparak kurr'a hafızların yetişmesine katkı sağlamalı kıraat konusunda acil ve sonuç alıcı çalışmalar yapılmalı, medrese kültürünün yanında kıraat kültürünün de yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bu itibarla;

- 1982 yılından beri Harput'ta hizmet veren ve binlerce görevlimizi yetiştiren eğitim merkezimizin bölge kıraat merkezine dönüştürülmelidir.

- Ayrıca Hizmet binasının Harput'un doğal dokusuna uygun olarak dış cephe ve çevre düzenlenmesinin yapılması (yaklaşık maliyeti çıkarılarak Diyanet İşleri Başkanlığından ödenek talebinde bulunulmuştur.)

- Eğitim Merkezi çevresinde yer alan ve Elazığ Belediyesine ait arsaya yine Harput'un doğal dokusuna uygun kursiyer lojmanları inşa edilmesi,

- Harput'ta Diyanet Eğitim Merkezi'nin yanında İstanbul'da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren İSAM benzeri büyük bir Kütüphane ve Harput İslami İlimler Araştırma Merkezi (HİSAM) kurulması ve burada araştırma yapacak akademisyen ve araştırmacıların konaklamaları için sosyal tesislerin inşa edilmesi gerekmektedir.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Harput'u bölgede canlı, yaşayan bir cazibe merkezi haline dönüştürmek istiyorsak doğal ve tarihi dokusunu korumalı bu dokunun altındaki manevi cevherleri de cilalayıp ortaya çıkarmalıyız.

Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet içi Eğitim Merkezinin Harput veya Sivrice'de açılması için çalışmalar yapılmalıdır. Bu iki güzide yerimiz de Hizmet içi Eğitim Merkezi için ideal şartları bünyelerinde taşımaktadır. Hizmet içi Eğitim Merkezinin açılması şehrimize sadece ekonomik olarak değil sosyal ve kültürel olarak da katkı sağlayacaktır.

Başta Harput olmak üzere ilimizde bulunan tarihi ve turistik yerlerin özellikle Karakoçan'daki Golan Kaplıcaları, Sivrice'deki Hazar Baba Kayak Merkezi, Hazar Gölü ve Batıkent, Keban'daki Keban Baraj Gölü ve Çırçır Şelalesi, Palu'daki Palu Kalesi, ilimize bağlı olmasa da Pertek'te bulunan kaplıcaların tanıtımının da yapılarak ulusal düzeyde farkındalık oluşturulması turizmin canlanmasına çok büyük katkı sağlayacaktır. Yapılacak bu çalışmalarla işsizliğin yüksek olduğu ilimizde yeni istihdam alanları da oluşturulmuş olacak ve bir nebze de olsa göçünde önüne geçilebilecektir.

Harput mahallesinin mevcut durumu aşağıda iki aşamada yer almaktadır. Harput'un iç yapısına odaklanılarak güçlü ve zayıf yanları ortaya konmuştur. Harput'un kontrolü dışındaki fırsat ve tehditler yer almıştır.

Bu görkemli ve terk edilmiş tarih şehri Harput'u; insanların yaşadığı bir yer yapmadan, koruma ve geliştirme imkânı yoktur. Bir yer yaşanmalı ki yaşasın. Ölümler şehri asla yaşayamaz.

SWOT ANALİZİ

Harput mahallesinin SWOT Analizi (Mevcut Durum) aşağıda iki aşamada yer almaktadır. Harput'un iç yapısına odaklanılarak güçlü ve zayıf yanları ortaya konmuştur. Harput'un kontrolü dışındaki fırsat ve tehditler yer almıştır.

Güçlü Yönler:

- Harput İsmi Türkiye ve Uluslararası Platformda bilinirliği
- UNESCO Dünya Mirası Listesine müracaatı ve sürecinin başlamış olması
- En eski yerleşim yerlerinden biri olması,
- Tarihi ve doğal dokusu
- Hıristiyanlık dinine ait İlk kiliselerden birinin bulunması,
- Farklı dinlere ait ibadet hanelerinin bulunması,
- Farklı inanç ve milletlere ait okulların bulunması,
- İnanç Turizmine elverişli olması,
- Fırat Havzasının en güçlü kültürünü taşıması,
- Kendine has musiki makamlarının olması,
- Kültürel ve tarihsel değerlerin zenginliği,

- Harput'ta yaşayan insanların buranın gelişimine olumlu bakmaları,
- Şehir'e hakim konumun olması,
- Doğal güzelliklerin (Buzluk mağarası , Ölbe Vadisi vb.) olması,
- Şehir merkezine ulaşımın kolay sağlanması,
- Harput kültürünün il üzerindeki saygınlığı,
- Bölgede tarıma elverişli alanların bulunması (üzüm, kiraz vb.)
- Okuryazarlık oranının yüksek olması,
- Köklü bir müzik kültürüne sahip olması,
- Eski dönemlerde eğitim alanında söz sahibi bir merkez olması,
- Yöresel lezzetlerin olması,
- Ulaşım Kolaylığı,
- Doğu ile batı arasında köprü görevi görmesi,
- Folklorün olması,
- Harput'un tarihi dokusunun iyi olması,
- Zanaat ve el sanatlarında ileri düzeyde bulunması,
- Misafirperver insanların olması,

Zayıf Yönler:

- Rehberlik edecek halkın az olması,
- Turizm merkezi potansiyeli olmasına rağmen bunu tamamlayıcı yeterince tesisin bulunmaması,
- İçme ve kullanma suyu yetersizliği, tarım arazilerinin ihtiyacı olan sulama suyunun sağlanamaması,
- İçerisinde ve çevresindeki tarihi dokuya zarar veren ve belli bir imar planına bağlı kalınmaksızın yapılan gelişigüzel yeni yapılaşmalar (Valilik Konağı, Sarahatun meydanında yapılan Osmanlı Lokantası vb.)
- Peyzaj ve çevre düzeni çalışmalarının bulunmayışı,
- Mezarlık olarak kullanılacak alanların belli bir plan dâhilinde olmaması,
- Harput'un tanıtımına yeterince önem verilmemesi,
- Tarihi dokunun hızla yok olması (define avcıları, taş ocakları vb.)
- Yolların bakımsızlığı, tabelaların yetersizliği, aydınlatma eksikliği,
- Alt ve üst yapıdaki eksiklikler (wc, hamam, kanalizasyon vs.),
- Müzenin kapalı durumda olması,
- Restorasyon çalışmalarının eksik veya yetersiz yapılması,
- Kendi kaderine terk edilmesi,
- Göçten dolayı sürekli kültürel değerler sisteminin oturmaması ve eski kültürün dejenere olması,
- İl Turizm Müdürlüğü bünyesinde yabancılara yönelik rehberlerin bulunmaması,
- İlde Harput için gerekli vizyonun olmaması,
- Bölgenin tanıtımının yeterince yapılamaması (dergi, gazete, fotoğraf sergileri, tanıtıcı minyatür model)
- Eğitim yatırımlarının yeterli düzeyde olmaması (Turizm ve otelcilik yüksek okulu, öğrenci yurdu, uygulama alanı vs.)
- Tarihi yapıyı koruma amaçlı bir çalışmanın olmayışı,
- Ticarethanelerin eksik (Yöresel ürünlerin ve el emeği eserlerin satışlarının yapılacağı dükkânlar) olması,
- Bilgilendirme ofisinin olmayışı,
- Siyasilerin ve sanatçıların sahip çıkmayışı,
- Piknik alanlarının yetersizliği,
- Sokak hayvanlarının çokluğu,
- Yeşil alan ve piknik alanlarının yetersizliği,
- Elazığ'daki mermer yataklarının Harput mimarilerinde fazla kullanılmaması,
- Ahşap işlerinde Osmanlı Selçuklu motiflerinin kullanılmaması,
- İstatistikler incelendiğinde son yıllarda Harput'un bir çok alanda gelişme eğilimlerinin giderek düşüş göstermesi,

- Kültür varlıklarının korunması ve turizm konusunda halkın yeterli bilinç seviyesinde olmaması,
- Harput için finans kaynaklarının yetersiz oluŐu,
- Harput'ta kültür birikiminin gerektiği  l de ve biçimde değerlendirilememesi,
- Harput'ta gelecek turistlerin kalabilecekleri, gezip görebilecekleri ve alıŐveriŐ yapabilecekleri geleneksel yerlerin oluŐturulmaması,
- İlde Harput'a yönelik sermayenin eksik olması ve giriŐimcilerin sayısının az olması,
- Harput'ta kültür varlıkları önemli bir potansiyele sahip olduğu halde değerlendirilememesi,
- Otopark problemlerinin olması,
- Turistik veya kültürel tesislerin eksikliği,

Fırsatlar:

- Bünyesinde tarihi eserlerin bulunması,
- Tarihi ve doğal güzelliklerinin olması,
- İnanç Turizmine müsait yapısının olması
- Bünyesinde cilt hastalıklarına iyi gelen Őifalı suyun olması
- Buzluk mağarası,  lbe Vadisi ve Deve mağarası gibi doğal güzelliklerinin olması.
- Tarih, kültür ve inanç turizmi noktasında cazibe merkezi olma kapasitesi,
- Çok eski bir tarihe ve kültürel zenginliğe sahip olması,
- Bölgenin çok çeşitli kültürlere beŐiklik etmiş olması,
- Tarihi dokusuna zarar verilmeden imara a ılabilecek geniŐ arazisinin bulunması,
- Harput'un yerleŐkesinin sağlam bir zemine kurulu olması,
- Yeraltı ve yerüstü kaynakların çokluğu,
- Yöre halkına sağlanabilecek ekonomik katkı,
- Elazığ'ın mermerinin Harput'un mimarisinde kullanılması,
- Ahşap oymacılığının Harput'un mimarisinde kullanılması,
- Geleneksel el sanatlarının canlandırılması,

Tehditler:

- Define arayıcıları
- Taş ocakları
- Mezarlıklar
- Kanalizasyonun eksik olması
- Piknik ve Mesire alanlarının yetersizliği
- Tuvalet ve lavaboların olmaması
- Toplum tarafından kabul edilmeyen iliŐkilerin ıssız olmasından dolayı Harput'ta yapılması.
- Yapılan binaların dokuya uygun yapılmaması. (Harput Konağı)
- Tarihi ve kültürel yapısıyla ilgili akademik çalışmaların olmaması veya yetersiz olması.
- Tarihi dokuyu yansıtacak vakıf ve derneklerin bulunmaması.
- Bilinçsizce yapılan avlanmalar.
- Kültürel yozlaŐma ve değerlerin aŐınmasının hızlanması.
- Harput'ta ziyaretçi memnuniyetinin oluŐturulamaması,
- Koruma eksenli turizm bilincinin eksikliği,
- Yatırımdaki maliyetlerin yüksek olması,
- GeçmiŐten gelen zengin eğitim kültürünün günümüzde yok olma noktasına gelmesi,
- Alt yapı tesislerinin olmaması ve paralelinde getireceği sorunlar,
- Halk arasında  evre bilincinin geliŐmemesi ve kirlenmenin giderek artması,
- Yapılacak yatırımlar konusunda yetki karmaŐası,
- Tarihi dokuya zarar veren yapılaŐma,
- Denetim eksikliği
- Yerleşim alanının dağlık ve geniŐ olması, güvenlik kuvvetlerinin görevlerini tam olarak yerine getirememelerine sebebiyet vermektedir (fuhuş, hırsızlık, define vs.),
- Halkın bilinçsiz davranması sonucu yapılara zarar verilmesi,

- Harput'un mimari yapısına özen gösterilmeden yapılan restorasyonlar ve binalar.
- Harput'ta beton yapılaşmadan dolayı, eski yapıların yavaş yavaş yok olmaya başlaması,
- Harput'ta mevcut kültür varlıklarına yönelik koruma, restorasyon ve diğer çalışmaların gerektiği ölçüde yapılmaması ve önem verilmemesi,
- Tarihsel yapıların yanlarında define kazılarının yapılması,
- Mevcut yapıların korunamadan plansız bir yapılaşmanın olması,

Harput'ta Mevcut Problemler

- 1- Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan koruma amaçlı imar planı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından ve Elazığ Belediyesince kabul edilerek kesinleşmesine rağmen 30 günlük askı süresi içerisinde yapılan yüzlerce itirazın sonucunda uygulama kabiliyeti olmayan koruma amaçlı imar planının askıya alınması sonucu mülkiyetlerdeki problemlerin çözülmemesi.
- 2- Harput'ta koruma amaçlı proje amacıyla mevcut evlerin yıkılarak yerlerine dokuya uygun yeni evlerin yapılmamasından mahallenin ıssız bir görünüme sahip olması. Bununda başta fuhuş olmak üzere birçok ahlaksızlığa yol açması ve Harput'un manevi havasına uymaması.
- 3- Bütün alanların mezarlık yapılmasından dolayı mezarlıklar ve hayalet şehri görünümü vermesi.
- 4- Harput'un lokantalar şehri görünümü vermesi
- 5- Tarih ve Kültür şehri olan Harput'ta Kültür ve Turizm irtibat bürolarının olmaması.
- 6- Harput ve Elazığ'ın inanç turizmi açısından Kültür ve Turizm Bakanlığı İnanç Turizmi haritasında gösterilmemesi.
- 7- Hoca Hamamı, Kale Hamamı, Dere Hamamı, çeşmeler vb. tarihi eserlerin aslına uygun restore edilmemesi.
- 8- Harput Dua Tepe ve Meteris Tepesinde bulunan verici istasyonlarının görüntü kirliliğine yol açması.
- 9- Kanalizasyon eksikliği.
- 10- Otopark sorunu; gezmek için gelen ziyaretçilerin araçlarını park edecek yer olmaması.
- 11- Türbelerin çevresinin temiz olmaması türbelere bakan kişilerin yeteri bilgi ve donanıma sahip olmaması.
- 12- Define arayıcılarının çok olması tarihi eserlere zarar verecek şekilde kazı yapmaları.
- 13- Harput'ta bulunan önemli kişiler ile Âlim ve Evliyaların mezarlarının başlarında tanıtıcı levhaların bulunmaması.
- 14- Harput'ta yaşamış ve yetişmiş önemli kişilerle ilgili araştırmaların yapılmaması.
- 15- Buzluk mağarası, Ölbe vadisi ve Deve Mağarasının tanıtımlarının yeterince yapılmaması ve buralara gereken önemin verilmemesi.
- 16- Kalede arkeolojik kazıların durdurulması.

YAPILMASI GEREKENLER

ÇEVRE DÜZENLENMESİ VE SAĞLIKLA İLGİLİ OLARAK;

- 1- Mevcut durum ve Harput'un tarihi mekansal durumu göz önüne alınarak " Koruma amaçlı imar planı revize edilmelidir". Kesinleşecek Koruma Amaçlı İmar Planına göre 3194 sayılı imar kanununun 18. Maddesi uygulanmalıdır. Yapılacak imar planı taslağı uygulanabilirlik bakımında eşleştirildikten sonra kesinleştirilmelidir.
- 2- Mezarlıklara su getirilerek ağaçlandırma yapılması.
- 3- Mezarlıklara giden yolların genişletilmesi ve kaldırım yapılması.
- 4- Türbelerin, camilerin, çeşmelerin çevre düzenlemelerinin tarihi dokuya uygun olarak yeniden yapılması.
- 5- Kurban kesilecek mekân ve birimlerin yapılması.

- 6- Harput'un 1952 yılında yapılan su şebekesinin pik borularından artık pis sular gelmekte ve halkın sağlığını tehdit etmektedir. Su şebekesinin yeniden düzenlemesi gerekmektedir.
- 7- Sondaj kuyuları vurulan fakat su deposuna bağlanmayan kuyu sularının depoya bağlanması.
- 8- Buzluk mevkiine bir su deposu yapılarak merkez mahalle Alayaprak, Sugözü ile Harput bahçeleri Gülmez, Danişment, Deliktaş ve Pancarlık mevkisi ve Mürşit mezrasına su verilmesi.
- 9- Eksik olan kanalizasyonun tamamlanması.
- 10- Ormanların koruma altına alınması sulama imkânlarına kavuşturulması ve ormanlık alanların çoğaltılması.
- 11- Fatih Ahmet Baba Türbesi çevresinde düzenlemeler yapılması, kesimhane ibadethane ve tuvaletlerin olacağı Külliye'nin yapılması.
- 12- Harput içerisine acilen üç adet tuvalet ve çeşme, ayrıca mezarlıklara da tuvalet ve çeşme yapılması.
- 13- Eski çeşmelere ait su kanallarının ortaya çıkarılması ve çeşmelerin hizmete açılması.
- 14- Harput Zertaşlar tesisi önündeki eskiden kullanılan şehir yolu diye tabir edilen Hüseyinik'e inen yolun yeniden faaliyete geçirilmesi.
- 15- Kale kazılarının daha uzun süreli tutulması (kısa zamanda bitirilmesi gerekmektedir) Kazı bitiminden sonra da röleve çalışmalarına başlanması.
- 16- Dua tepe ve Meteris Mezarlığı mevkiinde bulunan verici istasyonlarının kaldırılması.
- 17- Aile hekimliğine bir ambulans tahsis edilmesi.
- 18- Muhtar evi ve taziye evlerinin yapılması (İmam Efendi ve Buzluk yol ayrımında bulunan üçgen alanda yapılacak bina ile Taziye evi ve mezarlıklara gelenlerin abdestlerini rahatça alabilecekleri alan oluşturulabileceği gibi hem de Harput Mezarlıklar Biriminin de buraya taşınarak alanların kontrolü sağlanır).
- 19- Dabakhane Fatih Ahmet Baba yolundan kalenin karşısındaki yerden Oymaağaç ve Sugözü kavşağına yol bağlantısının yapılması.
- 20- Harput'ta bulunan çeşmelerin restorasyonunun, Elazığ'a özgü mermerler ile çeşitli tarihi dönemleri yansıtan hiyerografik tabloların yapılması sağlanmalıdır. (Turistlik mekanların tanıtım yazıları mermer ve ahşap üzerine işlenebilir.)
- 21- Tarihi yapıların korunup bakımlarının yapılması ve geliştirilmesi.
- 22- Fuar alanı oluşturulması.
- 23- Sportif etkinlik alanlarının oluşturulması
- 24- Harput yakınlarında ve planlaması olan "Serince Pompaj Sulaması" projesi doğrultusunda Serince, Beşoluk, Erbildi, Beydağı, Çakmaközü ve Kurt Dere Köylerine ait arazilerin sulamasının yapılması.
- 25- Altyapı ve tesisleşme ile birlikte hizmetler için gerekli elemanların eğitimi ve istihdamı sağlanmalı, sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla kültürel altyapının oluşturulması.
- 26- Kuzey çevre yolunun açılarak Harput'a ulaşımın kolaylaştırılması.

TARİH-COĞRAFYA-KÜLTÜR VE İNANÇ TURİZMİ İLE İLGİLİ OLARAK;

- 1- Harput'un manevi, ruhani ve tarihi yerlerini gören mekânlarda ailelerin oturabileceği mesire yerlerinin yapılması.
- 2- Harput ve çevresine ait inanç turizmi haritasının çıkarılması Turizm Bakanlığı'nca tescil edilmesi ve Harput'ta çeşitli mekânlarda asılması.
- 3- Dua tepesindeki Âlimler Mezarlığı'nın onarılması ve çevre düzenlemesinin yapılması.
- 4- Buzluk yolunun son kısmının taşlarla yapılması, ayrıca araçlar için otopark yapılması.
- 5- Harput ve Gülmez arasındaki yolun asfaltlanması, böylece Harput ve Pertek Kalesi arasında irtibatın sağlanması.
- 6- Fırat Üniversitesi tarafından turizm rehberliği konusunda bir meslek yüksekokulunun açılması.
- 7- Hüseyinik'ten Harput kalesinin doğu kısmından Harput'a bir yol açılarak Elazığ-Doğukent-Harput-Elazığ ringinin ortaya çıkarılması.

- 8- Harput'taki Ölbe Vadisi ve Deve Mağarası'nın yolunun yapılması ve turizme açılması.
- 9- Bu bölgenin bir belgesel filmle bütün Türkiye'ye tanıtılması.
- 10- Diyanet Eğitim Sitesi'nin dış cephesinin Harput'un mimari dokusuna uygun bir şekilde kaplanması ve ayrıca çevre düzeninin yapılması.
- 11- Üç lüveli çeşmenin üstünde bulunan Saçlı Hoca'nın evi, Sarahatun Camii karşısındaki Telgrafçı Akif Bey'in evi ve diğer evlerin, Hoca Hamamı, Kale Hamamı ve diğer yıkıntıları kalmış tarihi mekanların belediye tarafından acilen istimlak edilmesi
- 12- Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Belediye, Özel İdare Müdürlüğü ve gönüllü kurum ve kişilere protokolle devredilerek aslına uygun restorasyon işlemlerinin yapılması, daha sonra da halkın hizmetine kütüphane, el sanatları merkezi, mahalli yiyecekler satış mekanı veya sohbet mekanı olarak açılması.
- 13- Yapılacak Harput evlerinde Harput'a özgü el sanatlarının üretiminin gerçekleştirilmesi ve bu işlemin teşvik edilmesi.
- 14- Harput'un kültürel ürünlerini tanıtmak amacıyla Harput'ta yazma, yemeni ,halı kurslarının açılması veya işsizliği önlemek maksadıyla tahta, mermer, bakır atölyelerinin açılması bu ürünlerin pazarlanması ve tanıtılması.
- 15- Esnaf sanatkâr kültürüne büyük katkısı olan ve Harput'ta defnedilen ahi teşkilatı reisi, Ahi Musa mescidi ve türbesi çevresinde her yıl ilmi ve tarihi toplantılar yapılması.
- 16- Harput'ta; emekli vatandaşların, öğrencilerin ve araştırmacıların hem dinlenmek hem de araştırma yapmak amacıyla açık hava kütüphanesinin uygun mekânlarda kurulması.
- 17- "Harput'un Fetih Günü"nü her yıl geleneksel olarak kutlanması ve bu günde "Harput Buluşuyor" adı ile ilmi edebi ve sanatsal faaliyetlerin yapılması.
- 18- Özellikle yaz aylarında iç ve dış turizme yönelik stant yerlerinin tespit edilerek ev ekonomisi ürünlerinin satışına imkân sağlanması.
- 19- Tarihi eserler için de özellikle Harput kalesinin içinin temizlenerek ve fiziki güvenliğinin sağlanarak halkımızın hizmetine açılması tarihi eserlerde bakım onarım ve restorasyonun tamamlanması.
- 20- Harput'un girişinde gezi haritasının asılması ve Harput'ta bulunan bütün eserlerin tabelalarının yenilenmesi.
- 21- Harput'a ait yöresel el emeği göz nuru ürünlerin kaybolmasını önlemek amacı ile kursların açılması.
- 22- Konaklama amaçlı turistik otel motel ve pansiyonların hizmete açılması küçükte olsa Harput müzesinin yapılması.
- 23- Tarihi Sunguroğlu Konağı'nın Harput eserleri kütüphanesi ve dökümantasyon merkezi haline getirilmesi.
- 24- Harput'ta bulunan bütün yolların tarihi dokuya uygun olarak parke yapılması bütün sokak veya caddelerin önceki hali ile inşa edilmesi ve aslına uygun işler yapacaklara ücretsiz bir protokolle devredilmesi.
- 25- Harput'ta bulunan eski iş merkezlerinin han ve çarşıların yeniden yapılarak aslına uygun işler yapacak ticaret erbabına devredilmesi.
- 26- Harput'a turizm bürosunun açılması ve Elazığ-Harput'un önemli kavşak noktalarında Harput ile ilgili tanıtım panolarına yer verilmesi.
- 27- Harput'un, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu İnanç ve Turizm Haritasına çevre illerle birlikte Yukarı Fırat Havzası olarak acilen alınması için çalışmalar yapılması.
- 28- Buzluk Yolu üzerinde bulunan tarihi "Cirit Meydanı"nın gelecek nesillerce bilinmesi ve hatırasının yaşatılması için bu bölgenin düzenlenmesi, balmumu heykellerinin yapılması.
- 29- Harput Eğitim Merkezi bünyesinde kütüphane oluşturulması.
- 30- Harput'ta mezarı bulunan önemli kişi, âlim ve evliyaların kabirlerinin başlarına tanıtım levhalarının konulması.
- 31- Harput'un toplu konut programına alınması özel tip konut projeleri uygulanması.
- 32- TOKİ tarafından Harput evlerinin yapılarak yerleşime açılması. (Eskişehir-Odunpazarı, Malatya – Battalgazi, Ankara – Beypazarı örneklerinde olduğu gibi)

- 33- Açık hava müzesi oluşturulması.
- 34- Harput'ta uzun süreli tatil imkânı sağlayabilecek ortamlar oluşturulmalıdır
- 35- Yöresel yemeklerin sunulduğu orijinal Harput evlerinin oluşturulması sonucu elde edilecek gelirle yöre halkının ekonomik gelişimine katkı sağlanması
- 36- Harput'ta bulunan özellikle işsiz lise mezunu gençlerin Turizm Müdürlüğü tarafından Şanlıurfa'da olduğu gibi İngilizce eğitime tabi tutulması ve turizm rehberi olarak çalışmalarının temin edilmesi.
- 37- Harput'ta bulunan eski iş merkezlerinin han ve çarşıların yeniden yapılarak aslına uygun işler yapacak ticaret erbabına devredilmesi.
- 38- Kültürel yapısıyla gelişmiş kent görünümüne sahip bir turizm merkezi haline getirmek için yatırımlar ve altyapı çalışmalarının yapılması.

SOSYAL, EKONOMİK VE İDARI İŞLERLE İLGİLİ OLARAK;

- 1- Genel ahlaka aykırı davranışları önleyici kontrol mekanizmalarının oluşturulması.
- 2- Harput ve çevresine PTT hizmeti verebilecek bir birimin oluşturulması.
- 3- Dua tepesinde bulunan TV ve radyo alıcılarının Gülmez 'de bir merkezde toplanması buraya Metris Mezarlığı'nda bulunan antenlerin de dahil edilmesi ve görüntü kirliliğinin önlenmesi. Gülmezden yayın verilmesi halinde Harput halkının da bu yayınlardan faydalanması.
- 4- Harput'un tarihi camilerinde görev yapan imamlarımızın sabah ezanlarında aksamalar olmaması için lojmana kavuşturulması ve sosyal imkânlarının artırılması din görevi kadrolarında bulunan açıkkların kapatılması.
- 5- Harput'a doğalgaz hattının bir an önce çekilmesi ve Harput'taki TEDAŞ ve telefon hatlarının yer altına alınması.
- 6- Diyanet İhtisas Eğitim Merkezi veya İlahiyat Fakültesi kurulması.
- 7- Harput Eğitim Merkezi bünyesinde Kur'an-ı kerim-i Kiraatle okuma merkezinin açılması. Harput'ta Diyanet Eğitim Merkezi'nin yanında İstanbul'da uluslararası düzeyde faaliyet gösteren İSAM benzeri büyük bir Kütüphane ve Harput İslami İlimler Araştırma Merkezi (HİSAM) kurulması ve burada araştırma yapacak akademisyen ve araştırmacıların konaklamaları için sosyal tesislerin inşa edilmesi gerekmektedir (bunun için Harput Konağı çok uygundur).
- 8- Özel sektör ulusal reklamlara destekleyici olmalıdır.
- 9- Valilik koordinasyon noktasında etkin rol oynamalıdır.
- 10- Ulusal ve uluslar arası tanıtım günleri yapılmalıdır.
- 11- Kültürel şenlikler ve turistlerin ilgisini çekecek turizm günleri düzenlenmelidir
- 12- Tanıtım ve pazarlamada el sanatlarına önem verilmelidir.
- 13- Tanıtım için ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanmalıdır
- 14- Harput'a yönelik seyahat acentelerinin sayısı artırılmalıdır.
- 15- Kültür sanat etkinliklerinin yapılacağı alanlar oluşturulmalıdır.
- 16- Harput'ta Turizm irtibat bürosu açılmalıdır.
- 17- Harput'un toplu konut programına alınması özel tip konut projeleri uygulanması.
- 18- Harput merkezinde araçların süratlerini azaltmak için kasisler yapılması.

Sonuç Yerine

Yukarıda sıralanan sorunlar, Harput'un en belli başlı sorunları olarak öne çıkmaktadır. Harput, bizim mazimiz, bugünümüz ve geleceğimizdir. Dününe sahip çıkamayanın geleceğini de kuramayacağı muhakkaktır.

Harput-Elazığ ve Yukarı Fırat Havzası'nın tarihî, kültürel ve ekonomik kalkınmasının gerçekleşebilmesi için sıralanan meselelerin bir an önce çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Harput'un il ve ülke turizmine kazandırılması için, Valilik, Belediye, seçilmiş ve tüm atanmışlar ile birlikte STK ve kanaat önderlerinin sürdürülebilir bir planlama hazırlayıp sahip çıkmasının önemi ortaya çıkmıştır.

Harput'u Türkiye'de ve uluslararası arenada turist sayısı ve turizm geliri bakımından önemli bir noktaya taşıyarak marka haline dönüşmesi öncelikli hedef olmalıdır.

Şu an Türkiye'de gezilecek 50 yer arasında 40. Sırada bulunmaktadır. Bu durumun iyi ve etkili yönlerinin analiz edilmesine ihtiyaç vardır.

Ayrıca ziyaretçilerine sunacağı doğal tarihi öğeleri, halkoyunları, musikisi ile günöbirlik ziyaretlerden çok, konaklamalı turizmle doğallığını koruyacak imkân sağlayıp tarih, kültür (musiki, folklor) ve inanç turizmi açısından bir cazibe merkezi olması hedeflenmelidir.

Harput; çarşıları, bedestenleri, el sanatları, yöresel ürünleri, müzeleri, sivil mimarisi, eğitim kurumları, inanç merkezleri, çeşmeleri ve yaşayan kültürü ile yeniden ayağa kaldırılmalıdır.

Şairimizin dediğı gibi:

*Her yerin yıkılmış taşlarla dolu
İçinde yaşamış nice deli dolu
Şark Anadolu'nun alimler kolu
Yıkılmış haline acıdım, acıdım Harput*

*Dedelerim söylerdi yerin güzelmiş
Oniki defa yıkılmış yine düzelmiş
Şenlikle herkes gelip gidermiş
Bu halini gördüm acıdım Harput.*

*Harabe haline nasıl bakayım
Baktıkca acıdım nasıl yazayım
Şu kara yazını nasıl bozayım
Taşına baktıkca ağladım Harput ,*

Raportör:

Etem YALIN

Elazığ TSO Halkla İlişkiler ve Protokol Müdürü

Kaynaklar:

- Kazim ATICI / Harput ve Köyleri Kültür ve Dayanışma Dernek Sekreteri
- Mustafa BALABAN / Tarihçi -ÇEKÜL Vakfı Elazığ Temsilcisi